

Vaahteramäen Eemelin jäljillä

Eemelimäisyys Timo Parvelan teoksissa Ella ja Äf Yksi sekä Ella ja kadonnut karttakeppi

Hilja Honkola

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kevät 2019

Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttari

Opponentti: Cai Jolma

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	2
2. Taustoitus.....	4
2.1 Aiemmat tutkimukset.....	5
2.2 Vaahteramäen Eemeli.....	5
3. Pojat luokassa.....	7
3.1 Villit pojat ja kiltit tytöt.....	7
3.2 Etnografiset luokkahuonehavainnot ja teosten maailma.....	11
3.3 Huumori koulumaailmassa.....	12
4. Koulukulttuuri ja pojat.....	15
4.1 Paikka tyttöjen rinnalla.....	15
4.2 Etnografiset luokkahuonehavainnot ja koulukulttuuri.....	17
5. Päätäntö.....	20
Lähteet.....	22

1. Johdanto

Koulukulttuurissa toimivien oppilaiden konsepti saattaa olla usein rajoittunut ja kategorisoitu: Oppilaat assosioidaan tiettyyn käyttäytymismalliin jo heidän sukupuolensa perusteella, jolloin saatetaan esimerkiksi olettaa poikien käyttäytyvän huomattavasti tyttöjä energisemmin ja häiritsevämmin. Tämän osoittaa muun muassa oheinen katkelma ruotsalaisen kirjailijan, Astrid Lindgrenin luomasta Vaahteramäen Eemelistä, joka on matkalla kouluun ensimmäistä kertaa elämässään:

Pian Eemelin tuli aika mennä kouluun.

– Hän kyllä panee koulutalon mullin mallin ja opettajan, ennusti Liina, joka ei uskonut, että Eemelistä olisi koulunkävijäksi. (Lindgren & Berg 2004.)

Tulen tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelemaan Vaahteramäen Eemelin käyttäytymismallista kehittelemääni eemelimäisyyden käsitettä Timo Parvelan (2008 & 2012) teoksissa *Ella ja Äf Yksi* (lyh. EÄY) sekä *Ella ja kadonnut karttakeppi* (lyh. EKK). Vertailen niissä ilmenevää eemelimäisyyttä etnografisiin luokkahuonehavaintoihin, joita Ulla Rantanen ja Sari Uimonen (2005) ovat tehneet pro gradussaan *OLE HILJAA JA OSALLISTU! : pienoisetnografia kuudennen luokan oppilaiden luokkahuonekäyttäytymisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Pyrin laadulliseen tutkimukseen kuuluvan vertailevan tutkimusstrategian avulla selvittämään eroja tosielämässä tehtyjen etnografisten luokkahuonehavaintojen ja *Ella*-kirjojen (Parvela 2008 & 2012) välillä, käsitellen tarkemmin kyseisissä teoksissa olevia eemelimäisiä rooleja ja niiden diskursseja.

Rantasen ym. (2005) pro gradu on tutkimuksessa mukana siksi, että siinä tehdyt etnografiset luokkahuonehavainnot tukevat Parvelan (2008 & 2012) teoksista tekemiäni havaintoja. Heidän opinnäytteensä toimii siis tutkimuksessa havaintojani tukevana aineistona, ei teoreettisena lähteenä. Rantanen ym. (2005) esittelevät etnografian muun muassa pitkäkestoisena tutkijan keräämää aineistoa sisältävänä tutkimusotteena, joka tarkoittaa spesifimmin työkentällä toimimisen pohjalta tehtyjä observointeja ja haastatteluja (Syrjäläinen 1994, 68, viitattu lähteessä Rantanen ym. 2005, 12). Eemelimäisyyden käsitteellä viitataan Vaahteramäen Eemeliä muistuttavaan lapseen, joka ajautuu energisellä olemuksellaan mielipiteitä jakaviin metkuihin ja ongelmiin. Eemelimäinen lapsi on ajatukseni mukaan koululuokassa herkästi havaittavissa oleva oppilas, jonka mielikuvituksellinen ja tekemisentäyteinen maailma ei jää kenelläkään kyseistä luokkaa havannoivalla epäselväksi:

Tahdotteko kuulla kuinka koulun alkaessa

*Eemeli, kun taululta lähti menemään,
 opettajaneidin suulle suoraan muiskun painoi,
 tämä siitä suuttui? – ei, oli mielissään!
 Hohhoijaa moista vekaraa,
 on siinä aimo mies.
 Ei tuo nyt ole sopivaa
 vaan herttaista kenties. (Lindgren ym. 2004.)*

Eemelimäisyys on ajatukseni mukaan varsinkin Suomen ja Ruotsin alueella tunnettu käsite, onhan Astrid Lindgrenkin varttunut Ruotsissa (kts. esim. Andersen 2014, 28). Ja koska hänen oman taustansa lisäksi myös Vaahteramäen Eemeli on kotoisin Ruotsin Smoolannista (Andersen 2014, 317), uskon hänenlaisensa poikahahmon vaikuttavan erityisesti Pohjoismaissa asuviin ihmisiin. Esittelen Vaahteramäen Eemeliä kattavammin luvussa 2.2, minkä lisäksi myös eemelimäisyyden käsite avautuu paremmin tutkimuksen edetessä.

Idean kandidaatintutkielmaan sain seuraamalla veljenpoikaani Hugoa, joka kaikilta käyttäytymisen osa-alueiltaan muistuttaa Lindgrenin luomaa Vaahteramäen Eemeliä: vilkasta, mutta kilttiä lasta, joka tahattomasti ja ajoittain tahallisestikin ajautuu tekemään muita turhauttavia metkuja. Tutustuttuani Parvelan (2008 & 2012) teoksiin *EÄY* sekä *EKK*, kiinnostuin Eemelin kaltaisista henkilöahmoista ja siitä, miten hänenlaisensa lapsi nähdään Parvelan luomassa koulumaailmassa ja millaisia funktioita hänelle asetetaan. Vaahteramäen Eemeli on kiehtonut minua henkilöahmona jo pidemmän aikaa ja hänen välittämänsä eemelimäisyys on vaikuttanut syvästi omaan ajatusmaailmaani: Veljenpoikaa katsoessa mieleeni juolahtaa välittömästi Vaahteramäen Eemeli: ”*Se Eemeli, se Eemeli*” (Lindgren ym. 2004). Haluan selvittää, onko myös Parvelan henkilöahmoista havaittavissa samoja eemelimäisyyden piirteitä. Pääpainotukseni on luokassa vaikuttavissa pojissa, mutta aion myös lyhyesti käsitellä heidän joukossaan kulkevia tyttöjä pystyäkseni vertaamaan poikien käyttäytymistä heihin.

Tutkimuksen hypoteesina on ajatus siitä, että Parvelan (2008 & 2012) teosten keskiössä oleva luokka toimii pääasiallisesti yhtenä joukkona, jolloin tytöt ja pojat ovat yhdessä eemelimäisiä. Tutkimus ymmärtää tyttöjenkin toimintaa ja tiedostaa myös heidän käyttäytyvän pojille asetetun tyylin mukaisesti. Päämääränä ei siis ole vertailla tyttöjä ja poikia kategorisoiden heitä tiettyyn malliin, vaan tutkimus käsittää eemelimäisyyden ilmenevän eri ihmisillä sukupuolesta riippumatta.

2. Taustoitus

Kuten johdannossa mainitsin, toimii tutkimuksen perustana Astrid Lindgrenin luoma Vaahteramäen Eemeli (*Emil i Lönneberga*). Eemeli on Suomessa ikoninen ja laajalla tasolla tunnistettava poikahahmo, johon monet liittävät koulumaailman vilkkaita poikia. Myös Lindgren itse on aikoinaan luonut Eemelin hänen elämänsä varrelle tulleiden vilkkaiden poikien pohjalta (Andersen 2014, 317), mikä todistaa Eemelin kaltaisen eemelimäisen lapsen olleen ihmisten keskuudessa tietoista jo ennen kyseisen henkilöhahmon olemassaoloa:

Luulenkin, että se mitä Astrid itse sanoi piti paikkansa, että Eemelin esikuvina olivat Samuel August ja Gunnar-veli – ja ehkä tämä sisarenpoika Åke. Siinä oli sellainen kaveri, joka pikku poikana saattoi vanhempansa mitä toivottomimpiin tilanteisiin. (Andersen 2014, 319.)

Tutkimusta taustoittava eemelimäisyyden käsite kuvastaa edellä olevan lainauksen mukaisesti helposti kohdistuvaa, idearikasta ja energistä käyttäytymistä, eli toisin sanoen kaikkea Vaahteramäen Eemeliin viittaavaa. En kuitenkaan perusta tutkimustani poikien kohdalla yleistettävään pojat ovat poikia -näkökulmaan, vaan lähestyn heidän roolejaan nimenomaan eemelimäisyyden valossa nähdäkseni kyseisen henkilöhahmon välittämän eläväisyyden.

Tutkimuksen tarkemmassa lähiluvussa olevat Timo Parvelan (2008 & 2012) teokset *EÄY* sekä *EKK* mukautuvat eemelimäisyydeltään Vaahteramäen Eemelin maailmaan, vaikkakin Parvelan teoksissa koulumaailma on enemmän keskiössä ja niiden miljöö sijoittuu monta kymmentä vuotta myöhemmälle ajalle. Teosten pääroolissa seikkailee nimiensä mukaisesti Ella niminen tyttö, joka yhdessä luokkalaistensa Paten, Pukarin, Tuukan, Tiinan ja Hannan kanssa keksii kirjan aiheeseen kontekstoituvaa tekemistä. Yleensä heidän tarkoituksenaan on saada jokin ongelma ratkaistuksi: Teoksessa *EÄY* (Parvela 2008) luokkalaiset yrittävät pelastaa vanhan koulunsa uuden isomman kynsistä ja teoksessa *EKK* (Parvela 2012) heidän tehtäväkseen koituu etsiä opettajalta kadonnut karttakeppi, jotta hän osaisi opettaa oppilaitaan. Molemmissa teoksissa oppilaat saavat myös omilla teoillaan aikaiseksi haluamaansa muutosta, jonka taustalla piilee paljon eemelimäistä toimivuutta.

2. 1 Aiemmat tutkimukset

Vaahteramäen Eemeliä ei ole tutkimuksen asettamasta näkökulmasta käsin tutkittu aiemmin. Timo Parvelan *Ella*-sarjaa on puolestaan tutkittu muun muassa keskittymällä sen välittämään opettajakuvaan (Vehkalahti 2010) ja komiikkaan (Tyni & Österberg 2007). Kaiken kaikkiaan suurin osa tutkimuksen aihetta myötäilevistä tutkimuksista on tehty pääosin suomen kielellä ja sukupuoliin kohdistuneita asenteita sekä luokkakäyttäytymistä on tutkittu monia kertoja useamman eri näkökulman kautta.

Moni eri sukupuolten käyttäytymistä mukaileva tutkimus on ottanut tutkimusstrategiansa osaksi laadullista ja analyyttistä lähestymistapaa. Tästä esimerkkinä Tarja Kankkusen (2004) taidekasvatukseen pohjautuva tutkimus *Tytöt, pojat ja 'erojen leikki'*. *Sukupuolen rakentuminen koulun kuvataideopetuksen arjessa*, jossa hän keskittyy sukupuolen merkityksellisyyteen ja rakentumiseen osana kuvataiteen muodostamaa kulttuuria. Kankkusen (2004) tutkimus liittyy hyvin myös omaan tutkimusnäkökulmaani, jonka taustalla on ajatus poikien käyttäytymiseen kohdistuvasta ennakko-oletuksesta ja suhtautumisesta.

Poikiin kohdistuvat asenteet ja roolit korostuvat myös Rantasen ym. (2005) pro gradu -tutkielmassa, jonka etnografisia luokkahuonehavaintoja tutkimuksessani käsittelem. Heidän tutkimuksensa pyrkii selvittämään luokkahuoneiden sosiaalisia vuorovaikutustilanteita ja sitä, missä määrin oppilaat osoittavat kiinnostusta ollakseen osana opetusta (Rantanen ym. 2005, 35). Kyseisestä tutkimuksesta (Rantanen ym. 2005) käykin ilmi, kuinka luokkahuonetilanteista tehtyjen havaintojen perusteella pojilta odotetaan selvästi tyttöjä äänekkäämpää ja rauhattomampaa käytöstä (Rantanen ym. 2005, 29-31). Myös Hilppa Jankama (2004) havaitsee opettajien sukupuoliuskomuksia koskevassa tutkimuksessaan sukupuolten välille asettuneita käyttäytymistapoihin ja oppimiseen pohjautuvia oletuksia, jotka estävät oppilaita toimimasta yksilöinä (Jankama 2004, 10).

2. 2 Vaahteramäen Eemeli

Tutkimuksen eemelimäisyys-käsitteen määrittäjänä toimiva Vaahteramäen Eemeli on kotoisin Smoolannista (Andersen 2014, 317). Hän on pellavapään ja siniset silmät omaava pieni poika, joka asuu maaseudulla kuvitteellisessa Vaahteramäen kylässä sijaitsevassa Kissankulman talossa isänsä Anttoni Niemisen, äitinsä Alma Niemisen ja siskonsa Iida Niemisen kanssa. Samassa pihapiirissä asuu myös perheen renki Aatu ja piika Liina. (Lindgren ym. 2004.) Eemeli on luonteeltaan hyvin viisas, sillä hän keksii yleensä jokaiseen tilanteeseen metkun, jos

toisenkin. Hänen hahmonsensa toimii myös huumorin tehokeinona, jossa yleensä hyvántahtoisille teoille koituu usein odottamattomat ja lukijaa naurattavat seuraukset:

– Hautaa kirsikat tunkioon, oli Eemelin äiti sanonut. Näes kun kirsikat saavat käydä, ne tulevat täyteen sitä, mistä ihminen saa päänsä täyteen, ja sellaiset kirsikat täytyy haudata syvälle. Mutta sitä hän ei Eemeli tiennyt, ja hänestä oli vahinko tuhjata hyviä kirsikoita. Niinpä hän kaatoi ne maahan Possuresulle. Kukkokin tuli siihen ja nokki marjoja minkä kerkisi.

Mutta sitten se kamala tapahtui. Possuresu ja kukko tulivat äkkiä pätkähulluiksi!
(Lindgren ym. 2004.)

Eemelin luonnetta ja käyttäytymistä korostaa myös se, että hänestä kertovassa teoksessa *Eemelin suuri kuvakirja* (Lindgren ym. 2004) mainitaan Eemelistä puhuttaessa sana *vekara* kuusitoista kertaa, mikä vahvistaa myös eemelimäisyyden merkitystä. Samassa teoksessa on lisäksi yksitoista Eemelin tapahtumista kertovaa lorua, joissa huokaukset *hohhoijaa* ja *hoijakkaa* toistuvat useamman kerran (Lindgren ym. 2004). Kyseisessä teoksessa (Lindgren ym. 2004) käytetään myös paljon se-demonstratiivipronominia hänen nimensä edellä, mikä korostaa lukijan tietoisuutta Eemelin tyylisestä ja kaikkien tuntemasta eemelimäisestä lapsesta:

Se Eemeli, se Eemeli! Kuinka monta kertaa hän mahtoikaan istua verstashuoneessa metkujensa takia! (Lindgren ym. 2004.)

Parvelan (2008 & 2012) teokset sisältävät useita Vaahteramäen Eemeliin kontekstoituvia yhtymäkohtia Rantasen ym. (2005) pro gradu -tutkielmasta, jossa eemelimäisyyttä mukailevaa käyttäytymistä ilmenee varsinkin pojissa (kts. esim. Rantanen ym. 2005, 39-40). Yhteneväiset käyttäytymismallit todistavat myös eemelimäisesti käyttäytyvän lapsen tunnistettavuuden koulukulttuurissa ja yhteiskunnassa ylipäätään.

3. Pojat luokassa

Hypoteesini mukaan pojat erottuvat koulumaailmassa tytöistä merkittävästi. En kuitenkaan kiellä sitä, etteikö myös tytöistä voisi löytyä etsimääni eemelimäisyyttä, vaikka pojat näyttävätkin sitä tyttöjä näkyvämmiin. Parvelan (2008 & 2012) teoksissa pojat korostuvat luokassa oman toimintansa varjolla ja saman havainto tehdään myös Rantasen ym. (2005) pro gradussa:

Oppilaat tosin opettajan pyynnöstä esittelivät ensin itsensä meille. Nopealta nimikiirrokselta ei jäänyt muuta mieleen kuin poika, joka ensin kertoi nimekseen jonkun kaverinsa nimen ja aiheutti hyväntahtoisesti humoristisen piristykseen oppilasjoukossa vallitsevaan maanantaiaamuiseen unenpöpperöiseen tilaan. (Rantanen ym. 2005, 10.)

3.1 Villit pojat ja kiltit tytöt

Vaikka Parvelan (2008 & 2012) teoksissa Ella on kirjojen nimiä mukaillen se, jonka perspektiivistä tarinat kerrotaan (Tyni ym. 2007, 8), korostaa kerronta kuitenkin luokassa olevien poikien toimintaa. Toki tyttöjäkin kuvataan, mutta he jäävät mitä ilmeisemmin varjoon. Ella kuvailee teoksen *EKK* (Parvela 2012) kappaleessa *Meillä on ongelma* luokassa pidettävää palaveria, jossa keskustelu jää lähinnä poikien esittämien kommenttien vuoropuheluksi ja tyttöjen persoonaa korostetaan vain kaksi kertaa. Paten, Pukarin ja Tuukan ajatukset ilmenevät puolestaan lähes joka kolmannessa virkkeessä. (Parvela 2012, 16-19.) Tytöt myös korostuvat kyseisessä kappaleessa useammin joukkona ja pojat taas erillisinä toimijoina, mikä osoittaa poikien vahvaa näkyvyyttä:

- Monissa oopperoissa on rakkautta, Tuukka päätti esitelmänsä.
- Ihanaa, sanoimme me tytöt.
- Hirveää, sanoivat pojat, paitsi Pate, jonka mielestä rakkauskin oli ihan ok, jos ei tarvinnut pussata ketään. (Parvela 2012, 19.)

Teoksessa *EÄY* (Parvela 2008) toistuu vastaavanlainen kaava, kuin edellä tarkastelemassani teoksessa *EKK* (Parvela 2012): tytöt jäävät poikien eläväisen persoonan ja sen mukana tulevan toiminnan varjoon. Pate, Pukari, Samppa ja Tuukka tulevat lukijalle tutummaksi, kuin heidän kanssaan kulkevat tytöt Ella, Tiina ja Hanna. Kyseisistä *Ella*-kirjoista (Parvela 2008 & 2012) korostuu selkeästi se, kuinka Paten ajatusmaailmaan mahtuu lähinnä ajattelemattomia ajatuksia

ja hölmöjä tekoja siinä missä Samppa turvautuu äitiinsä ja Tuukka keksii viisaana poikana ratkaisut ongelmiin, joita Pukari on puolestaan uhittelevan luonteensa vuoksi aikeissa aiheuttaa:

- Kuudesluokkalaiset ovat häijyjä ja katalia, minä murehdin.
- Meidän on haettava opettajan karttakeppi takaisin, Tuukka päätti.
- Minä muistin juuri, että minun pitää mennä kotiin, Samppa muisti.
- Minä muistutan sinua kalenteriin, jos pakenet kesken tehtävän, Pukari muistutti.
- Minusta koulun kumiperunat ovat ihan hyviä, muisteli Pate. (Parvela 2012, 92.)

Vaahteramäen Eemelin näkökulmasta Parvelan (2008 & 2012) poikahahmot ovat teosten tarinoiden ja kokonaiskuvan kannalta erityisen tärkeitä. En usko, että Eemelin tarina olisi yhtä suosittu ja samaistuttava, jos Lindgren olisi kirjoittanut Iida-siskon metkuista Eemelin sijaan, jolloin Eemeli olisi saanut sisaruksista hiljaisemmän roolin. On relevanttia olettaa, ettei hän kiltin ja huomaamattoman pojan roolissa vetoaisi lukijoihin yhtä merkittävästi. Villi ja metkuileva poika on ajatukseni mukaan kiltin tytön rinnalla niin vahva stereotypia, että Eemelin välittämään käyttäytymismalliin identifioituu monen monta pientä poikaa ja Iidaan monen monta pientä tyttöä, aivan kuten Parvelan (2008) teoksessa *EÄY*:

Minä ja Hanna menimme yhteiseen piiloon keinulle, koska halusimme jutella rauhassa.
 – – Me katsoimme, kuinka Tuukka piiloutui kirjansa taakse. Samppa itki roskapöntön edessä, koska hänkin olisi halunnut piiloutua sen taakse. Pukari uhkasi piilottaa nyrkkinsä Sampan lymypaikkaan, jos tämä ei lakkaisi itkemästä hänen piilopaikkansa edessä. Pate kyllästyi ja hävisi jonnekin, kun kukaan ei halunnut piiloutua hänen kanssaan jalkapallokentälle. (Parvela 2008, 15.)

Parvelan (2008 & 2012) eemelimäiset poikahahmot tuovat teoksiin äänekkään ja konkreettisen diskurssinsa kautta runsaasti huumoria ja sisältöä. Käsittelen Parvelan käyttämää huumoria myöhemmin luvussa 3.3, mutta mainitsen sen lyhyesti myös tässä luvussa siksi, että se on toistuvuuden ohella yksi eemelimäisyyttä korostavista tekijöistä. Parvelan poikahahmot ovat jokainen eemelimäisiä omalla tavallaan: Pate eläväisten tekojensa, Tuukka kekselijäisyytensä, Samppa äidinrakkautensa ja Pukari rohkeutensa vuoksi. Pojista yksikään ei ole jokaisten piirteidensä yhteissummuna eemelimäinen, vaan heissä kaikissa on ainoastaan yksittäisiä eemelimäisiä piirteitä. Huomattavimmin ne näyttävät kuitenkin Patessa, joka lisää juonen kokonaiskuvaa ajatellen *Ella*-kirjoihin eemelimäisyyteen sulautuvaa vauhdikkuutta ja elämän monipuolisuutta (Tyni ym. 2007, 8).

Luokan eemelimäisten oppilaiden joukosta Paten eemelimäisyys näyttäytyy selvemmin siksi, että hänen tekonsa ovat lähes suoraan verrattavissa Vaahteramäen Eemeliin. Vaikka muutkin oppilaat käyttäytyvät eemelimäisesti ja tekevät Eemeliin verrattavissa olevia tekoja, ei heidän eemelimäisyytensä korreloi Eemelin kanssa samalla tavalla, kuin Paten teot. Paten henkilöahmo on selkeästi luokan värikkäin oppilas, jonka perään muut saavat jatkuvasti katsoa. Hänen korostuvat tekonsa ja toimintamallinsa näkyvätkin muiden eemelimäisiä piirteitä vahvemmin. Teoksessa *EÄY* (Parvela 2008) hän esimerkiksi piiloutuu koulun keittiön kylmäkomeroon syömään mansikkahilloa, jolloin luokan opettaja ja muut oppilaat etsivät häntä hädissään (Parvela 2008, 20-21). Lähes samankaltainen tarina on myös Vaahteramäen Eemelistä:

Aitassa oli iso kaappi, jossa Eemelin äiti säilytti hyvää makkaraansa, jota piti tarjottaman vieraille.

Ennen pitkää Liina tuli hakemaan makkaraa ruokapöytään. Mutta kaapissa ei ollut yhtään makkaraa. Oli vain Eemeli. Se kullannuru nukkui makkarankuorten keskellä, ja siellä hän oli nukkunut kaiken aikaa, kun väki itki ja etsi häntä joka puolelta. (Lindgren ym. 2004.)

Ei siis ihme, että Patea verrataan suoraan Vaahteramäen Eemeliin (Tyni ym. 2007, 23). Siitä huolimatta, vaikka Ellan luokkaa tarkastellessa tytöt ovat poikia kiltimmissä rooleissa, käyttäytyvät hekin osittain eemelimäisesti. Tosin heidän eemelimäisyytensä korostuu häilyvästi ja on luettavissa rivien välistä. Tämän todistaa esimerkiksi katkelma teoksesta *EKK* (Parvela 2012), jossa tytöt osallistuvat poikien kanssa suunnittelemaan tapaa saada karttakeppi takaisin omistajalleen:

- Mutta miten? Hanna ihmetteli.
- Niin, emme me voi noin vain rynnätä sinne vaatimaan karttakeppiä takaisin, Tiinakin pohti.
- Yleensähän lohikäärme surmataan miekalla, mutta tässä tapauksessa juuri se miekka on lohikäärmeen hallussa, minä tuskailin. (Parvela 2012, 92-93.)

Oheisesta katkelmasta ilmenee, kuinka tytöt ajattelevat suunnitelman ohella myös kannattavinta tapaa toimia luokkana. Tiinan kommentti osoittaa sen, kuinka hän tyttönä yrittää puolustaa ja ajatella kiltisti muita. Ellan luokan tytöt eivät kuitenkaan vetäydy suunnitelluista aikeista, vaan toimivat eemelimäisesti yhdessä luokan poikien kanssa. Sama on havaittavissa myös Vaahteramäen Eemelin ja hänen pikkusiskonsa Iidan kohdalla, sillä Iida käyttäytyy

eemelimäisesti ainoastaan veljensä metkujen yhteydessä. Koen hänen kuitenkin käyttäytyvän eemelimäisistä piirteistään huolimatta enemmän uhrina, kuin varsinaisena toimijana, jolloin hänen veljensä eemelimäisyys korostuu:

Isän mentyä Eemelin päähän pälkähti, että hänpä hinaisikin pikku Iidan lipputangon päähän. Pikku Iida suostui mielellään, sillä oli toki mukavaa katsella maailmaa niin korkealta.

– Täältä näkyy koko Vaahteramäki! huusi pikku Iida innoissaan.

Iida olisi halunnut roikkua lipputangon päässä vaikka kuinka kauan. (Lindgren, Berg 2004.)

EÄY sekä *EKK* (Parvela 2008 & 2012) -teosten päähenkilö Ella on kuitenkin tyttönä erilainen Tiinaan ja Hannaan verrattuna, sillä hän toimii linkkinä poikien ja tyttöjen välillä. Koen päähenkilön olevan luonnollisesti sellainen, johon lukija samaistuu eniten. Ellassa on paljon sukupuolineutraaleja tekoja, sillä vaikka hän onkin tyttö, on hän usein myös eemelimäinen toimija yhdessä poikien kanssa. Hän tarjoaa henkilökohtaista samaistuttavuutta myös naispuolisille lukijoille, jotka ainoastaan omien havaintojensa ja ulkopuolisten kokemustensa varjolla pystyvät samaistumaan Ellan luokassa oleviin poikiin:

Toisin kuin opettaja, minä pidän kirjoittamisesta. On tosi hauskaa, kun tylsät jutut voi keksiä mukavammiksi. Meidän eläintarharetkemme oli oikeasti aika tylsä ja ihan tavallinen: Satoi kaatamalla ja opettaja oli unohtanut meidän eväämme koululle. Pate juuttui apinahäkin kaltereiden väliin. Vuohi söi Pukarin lippalakin ja Pukari uhkasi märehtiä sitä kerppuun. Hanna ja minä yritimme valokuvata leijonaa, mutta kuvassa näkyy vain västäräkki. Tiina halusi nimikirjoituksen aasilta, mutta se suuttui ja sanoi, etteivät lapset saaneet tulla aitauksen sisään edes silloin, kun sitä korjattiin. Tuukka tiesi, että laama osaa sylkeä, mutta Samppa ei uskonut. Sampan äiti on uhannut nyt haastaa oikeuteen eläintarhan, Tuukan, opettajan, Sampalle nauraneen bussikuskin sekä tietysti myös sen syljeskelevän laaman.

Niin että minun oli sitten kirjoitettava se tylsä ja tavallinen eläintarharetki vähän mukavammaksi. Kuvittelin olevani eläintarhan apinahäkin hoitaja ja kirjoitin hänen työpäivästään. (Parvela 2008, 7-9.)

3.2 Etnografiset luokkahuonehavainnot ja teosten maailma

Parvelan kasvatustieteen kandidaattitutkinnon suomista omakohtaisista luokanopettajakokemuksista huolimatta (Heikkilä-Halttunen 2004; Parvela 2006, viitattu lähteessä Tyni ym. 2007, 5) hän ei voi peilata *Ella*-kirjoissaan (2008 & 2012) esiintyvää koulumaailmaa täysin omaan historiaansa opettajana, vaikka hänen omakohtaiset opettajakokemuksensa ovatkin saattaneet vaikuttaa pienimuotoisesti kyseisten teosten henkilöhahmoihin ja tapahtumiin. Myös Parvela itse on halunnut pitää kirjailijan näkökulmasta katsoen työnsä erillään lastenkasvatuksesta ja opettajan asemasta, sillä toimiva kasvattaja ja kirjailija eroavat toisistaan kiistattomien neuvojen, vastausten ja asioiden heijastamisen valossa (Heikkilä-Halttunen 2004, 162, viitattu lähteessä Tyni ym. 2007, 6).

Rantasen ym. (2005) etnografisista luokkahuonehavainnoista ilmenee se, kuinka äänekkäitä heidän observoimansa luokan pojat ovat. Heidän tutkimuksensa neljännen pääotsikon ensimmäinen alaotsikko *4.1 Äänekkäät pojat* (Rantanen ym. 2005, 29) johtaa nimensä mukaisesti lukijan siihen oletukseen, että pojat ovat luokan äänekkäimpiä henkilöitä:

Jo ensimmäisellä tunnilla kävi selväksi, että pojat hallitsevat luokkahuoneen äänitilaa. Musiikkitunnilla, kun oppilaat harjoittelevat taululla olevien nuottimerkintöjen mukaan kitaransoittoa, luokkatilan täyttävät kitaroiden ja poikien äänet. (Rantanen ym. 2005, 29.)

Sama ei kuitenkaan ilmene yhtä konkreettisesti Parvelan (2008 & 2012) *Ella*-kirjojen maailmasta, vaikka luokan pojat ovatkin tyttöjä enemmän esillä. Kokemani havainto Ellan luokasta yhteisenä joukkona mahdollistaa myös tyttöjen käyttämän suuren äänenvoimakkuuden, josta esimerkkeinä toimivat kirjassa tarkastelun kohteeksi nostetut luokan tytöt Ella, Hanna ja Tiina:

– Meidän pitäisi nyt päättää, minkä oopperan me äideille esitämme, opettaja alusti. – Sana on vapaa, hän lisäsi sitten.

Oli aika hiljaista. Meille ei tullut mieleen yhdenkään oopperan nimeä. Ei edes sen, jota me olimme käyneet katsomassa.

- Ei se mitään, opettaja sanoi. – Me voimme keksiä ihan oman oopperan.
- Sellainen ooppera, jossa äiti ja isä rakastuvat, ehdotti Tiina.
- Eivät äiti ja isä voi rakastua. Hehän ovat jo naimisissa, Samppa epäili.
- Barbi-ooppera, ehdotti Hanna.

– Meidän äiti ei ole mikään barbi. Hän on pikemminkin bräts. Ainakin aamuisin on, minä sanoin. (Parvela 2012, 35.)

Vaikka Parvelan kirjallisuudessa tyttöjen ääni korostuu selvästi Rantasen ym. (2005) etnografisia luokkahuonehavaintoja selvemmin, kuvastavat heidän huomionsa Parvelan luomaa koulumaailmaa osittain. Pientä eroavaisuutta aiheuttaa Parvelan diskurssi kuvailla Ellan luokkaa yhtenä joukkona sukupuolirooleja karkeasti erittelevän toiminnan sijaan. Yksi Rantasen ym. (2005) tekemä havainto poikkeaa kuitenkin käytöksellään huomattavasti muista tutkimuksen tytöistä, sillä hänen käytöksensä kontekstoituu osittain eemelimäisyyteen ja Parvelan Pukariin:

Poikkeuksen tyttöjen yksitotiseen ja hiljaiseen oppilasrooliin tekee Sara, jonka luokanopettaja määritteli kaikin puolen ”oman tiensä kulkijaksi”. Hän saattaa istua tunnilla ulkotakki päällä, jalat pulpetilla tai suunnitella kapinaa, että pääsisi kotiin, koska hän on mielestään edellispäivänä ollut ”ylitöissä” koulun urheilukilpailujen vuoksi. Hän on tytöistä ainoa, joka saattaa lähteä kuljeskelemaan tunnilla, kommentoida opettajan sanomisia tai kieltäytyä tekemästä opettajan pyytämiä asioita, esimerkiksi lukemasta kirjoitelmaansa ääneen. (Rantanen ym. 2005, 52.)

Rantasen ym. (2005) kuvaus Sarasta ei kuitenkaan tytön käytöksen perusteella kytkeydy täysin eemelimäisyyden ja Parvelan (2008 & 2012) teosten kontekstiin, sillä Sara protestoi käytöksellään koulussa olemista, mikä ei ole Vaahteramäen Eemelille ja Parvelan henkilöahmoille tyypillistä. Pukari on esimerkiksi hahmo, joka kapinoi tilanteen niin vaatiessa, mutta ainoastaan päinvastaisesta syystä: hän pyrkii pakenemisen sijasta parantamaan koulunsa olosuhteita. Saraa lukuun ottamatta Rantasen ym. (2005) pro gradu korostaa hiljaisia tyttöjä, jotka jäävät koulumaailmassa korostuvien äänekkäiden poikien joukkoon. Parvelan (2008 & 2012) *Ellä*-kirjat eivät kuitenkaan puolla täysin samanlaisen koulumaailman kuvausta, sillä niiden maailmassa myös tytöt ovat yhtä toimekkaita. Rantasen ym. (2005) etnografiset luokkahuonehavainnot vastaavatkin Parvelan luomaa koulumaailmaa ainoastaan poikia korostavan kerronnan osalta.

3.3 Huumori koulumaailmassa

Parvelan (2008 & 2012) teoksista välittyvä koulumaailma ja siellä toimivat koululaiset ovat huumorin ympäröimiä, sillä Parvelan kerronta käsittelee henkilöahmojen rooleja ja käyttäytymispiirteitä lukijaa naurattavilla tavoilla. Näenkin huumorin olevan hänen kohdallaan

eemelimäisyyttä ilmentävä tehokeino: se tuo lukijat lähemmäksi eemelimäisyyteen kontekstoituvia samaistumisen tunteita ja ennakko-oletuksia.

Toisaalta, vaikka jokainen Ellan luokkalaisista olisi omalla tavallaan eemelimäinen, saattaa Parvelan humoristinen kirjoitustyyli korostaa eemelimäisiä piirteitä ainoastaan huumorin valossa. Tällöin Ellan luokan pojille asetetut roolit ovat eemelimäisiä tarkoituksenmukaisessa huumorimielessä. Kyse ei siis aina ole siitä, etteikö Parvela olisi luonut esimerkiksi eemelimäistä Patea korostaakseen ainoastaan hänen kaltaiselleen pojalle tyypillistä käyttäytymistä, vaan lukijoiden viihtyvyys ja nauruherkkyys ovat ottaneet roolinsa Paten luomisprosessissa:

- Miksi Patella on yllään homeiset uikkarit? rehtori kysyi.
- Home sweet home, vastasi opettaja. (Parvela 2012, 128.)

Kuten oheisesta katkelmasta (Parvela 2012, 128) huomaa, korostetaan siinä huumorin tehonkeinoa Paten eemelimäisyyttä enemmän. Parvela keskittää huumorin käyttönsä selkeästi myös muihin ulottuvuuksiin, joita tässä tapauksessa edustaa sanonnaksi muodostunut sananparsi *home sweet home*: Parvela viittaa sanalla *home* sekä suomenkieliseen *home*-sanaan, että englanninkieliseen kotia tarkoittavaan sanaan, josta katkelmassa haettava huumori kumpuaa. Kyseinen katkelma on myös huumorin tasolla sellainen, etteivät lapset tajua sen ideaa, sillä nauru kohdentaa moniulotteisuudellaan lähinnä vanhempia ihmisiä. Uskon, että lapsia naurattaa enemmän heille selkeämmät kohdat, joissa Ellan luokkalaiset tekevät jotain eemelimäistä ja huvittavaksi koettua.

Parvelan käyttämä huumorin moniulottuvuus ja osittainen yksinkertaisuus mahdollistaa lukijalle sen, että eri ikäiset ihmiset pystyvät lukemaan hänen teoksiaan, oli kyseessä sitten aikuinen tai lapsi (Niiranen 2002, 87, viitattu lähteessä Tyni ym. 2007, 3). Hän onkin itse todennut huumorin olevan eri-ikäisten keskustelua mahdollistava kieli (Parvela 12.3.2007, viitattu lähteessä Tyni ym. 2007, 3). Parvelan moniulotteinen huumori tarkoittaa havaintojeni mukaan lapsia naurattavan eemelimäisyyden lisäksi aikuisten kokemaa samaistuttavuuden tunnetta, jonka päälle kaikki muu moniulotteinen huumori eri tyylineen ja keinoineen rakentuu:

- Sattuuko kenelläkään olemaan yhtään ylimääräistä mysteerimöykkyä? Minulla on vielä niin nälkä, että voisin syödä vaikka kokonaisen formulan, varoitti Pate. (Parvela 2008, 90.)

– Sitä ennen minä haluan näyttää, kuinka sivistys voittaa rahan. Minä olen sen näille lapsille velkaa, opettaja sanoi ja rapsutti Patea korvan takaa. Se oli tietysti virhe, sillä Pate oli säilönyt sinne osan mysteerimöykkyä, joka nyt tarttui opettajan sormeen. (Parvela 2008, 125-126.)

Kuten Vaahteramäen Eemeliä esiteltävässä osiossa mainitsin, mukautuu Eemeli henkilöhahmona huumorin kontekstiin. Hänen persoonansa huvittaa lukijaa ja muistuttaa sitten myös Parvelan eemelimäisiä henkilöhahmoja. Eemelin persoonan huvittavuus onkin havaintojeni mukaan samankaltaista ja samoista lähtökohdista, kuin Parvelan käyttämä huumori: eemelimäiset teot ja seuraukset naurattavat lukijaa.

4. Koulukulttuuri ja pojat

Eemelimäisten poikien yhteiskunnassa oleva asema välittyy myös koulukulttuuriin, jolloin havaitsen poikien käyttäytyvän koulumaailmassa heille tyypilliseen eemelimäiseen tapaan. Näitä käyttäytymismalleja ei voi kuitenkaan täysin verrata esimerkiksi Parvelan (2008 & 2012) teosten kontekstiin, joiden välittämä koulumaailma on mahdollisia tosielämän vaikutteita lukuun ottamatta kuvitteellinen. On siis syytä huomioida, ettei poikien koulukulttuuri ole aina tosielämässä samanlainen, kuin mitä fiktiivinen kirjallisuus antaa ymmärtää.

Yleisesti ottaen poikien asema yhteiskunnassa on leimautunut siltä osin, että heidän käyttäytymistään yleistetään näkyvillä olevien käyttäytymismallien perusteella. Uskon näiden mallien välittävän parhaiten esimerkiksi televisiossa ja kirjoissa olevien henkilöhahmojen, kuten Vaahteramäen Eemelin pohjalta. Haluan kuitenkin painottaa, että myös nämä eemelimiset henkilöhahmot ovat luojaensa puolesta saaneet vaikutteita jostakin, aivan kuten Lindgren Eemeliä työstäessään:

Astrid ei koskaan väsynyt tarkkailemaan ja kuulemaan uutisia Karl-Johanista, jonka pää oli niin täynnä mietteitä ja kuvitelmia ja jolla oli ikioma myssy nukkumista varten. – – Karl-Johan oli ilmoittanut, että kun hän tulisi isoksi, hän ei menisi naimisiin kenenkään muun kuin pikkusiskonsa Malinin kanssa, ja heillä olisi kolme lasta, joiden nimet olisivat Leif, Mats ja Kadolf. Sisko oli vielä liian pieni, mutta isovelji oli harjoitellut vihkiseremoniaa eräänä päivänä, kun he olivat päässeet katsomaan kirkkohäitä. (Andersen 2014, 320.)

Poikiin on kokemukseni mukaan leimattu myös yleistävä pojat ovat poikia -oletus, jonka mukaan heidän eemelimäisyyteen taipuvainen käytöksensä on hyväksyttävää tyttöjen hiljaisempaan käytökseen nähden vain heidän sukupuolensa vuoksi. Mutta kuten tutkimuksen alussa annoin ymmärtää, en halua laittaa eemelimäisyyden käsitettä samaan kategoriaan. Pojat ovat poikia -oletus on sen leimautuneisuuden ja yleistettävyyden vuoksi erillään eemelimäisyydestä, sillä eemelimäisyys kuvastaa enemmän kaltaistensa lasten yksittäisistä piirteitä ilman yleistä kategorisointia yhteenkään sukupuoleen. Pojat ovat poikia -oletus kertoo puolestaan enemmän muiden ihmisten suhtautumisesta poikien käytökseen.

4.1 Paikka tyttöjen rinnalla

Poikien luoma koulukulttuuri ja heidän roolinsa tarvitsevat rinnalleen myös vertailunkohteen. Rantanen ym. (2005) erittelevät pro gradussaan tyttöjen luokkahuonekäyttäytymistä poikien

erittelyn lisäksi, jolloin heidän etnografisten luokkahuonehavaintojen välittämä koulukulttuuri korostaa selkeämmin molempien sukupuolten käyttäytymistä. Heidän havaintonsa tyttöjä äänekäämmistä pojista kertoo yhteiskunnassa vallitsevasta yleisestä oletuksesta, joka ajatteluni mukaan juontaa juurensa tyttöjen vaitonaisuudesta.

Toin aiemmin esille ilmiön, jonka mukaan *Ella*-kirjojen (2008 & 2012) tytöt toimivat eemelimäisesti yhdessä poikien kanssa, aivan kuten Iida toimii isoveljensä Eemelin rinnalla. Tämä osoittaa nimenomaan yhteisön ja eemelimäisyydelle ominaisen kekselijäisyyden sekä poikien käyttäytymisen valossa sen, kuinka poikien tehtävä on tarkastelemieni tekstien perusteella rohkaista tyttöjen eemelimäistä toimintaa: tytötkin voivat käyttäytyä eemelimäisesti, mutta pojat ovat niitä, jotka edistävät asioita empimättä:

- Jos kuudesluokkalaiset hallitsevat koulua, meidän pitää palvella heitä, Henna kauhistui.
- Meidän pitää sitoa heidän kengännauhansa, Tiina nyrpisti nenäänsä.
- Meidän pitää niistää heidän nenänsä, Tuukka sanoi synkkänä.
- Ja viedä heidän käytetyt purukuminsa roskikseen, minä parahdin.
- Miksi ihmeessä? Pate kysyi. – Minä olen kerännyt ne tänne, hän jatkoi ja näytti taskuaan, joka oli täynnä kovettuneita purukumimöykkyjä. (Parvela 2012, 96-97.)

Poikien rooli on tyttöjen rinnalla myös hyvin ohjailun alainen. Tytöt pyrkivät johdattelemaan poikia järkevämpään ja oikeudenmukaisempaan ajatteluun, mutta poikien vahva eemelimäisyys ei salli sen aina onnistua. Kaiken kaikkiaan tyttöjen ja poikien välillä vallitsee samanlainen taipuvaisuus tekoihin, jotka lukija voi ymmärtää kaoottisiksi tai absurdeiksi. Tällöin tytöt saavat hiljaiselollaan korostettua poikien eemelimäisiä rooleja ja pojat puolestaan näkyvällä ulosannillaan peittävät tyttöjen mahdollista näkyvyyttä. Jokainen luokassa toimiva tyttö ja poika on omanlaisensa persoona ja heidät myös nähdään koko luokan koulukulttuuriin vaikuttavassa tilassa omalla tavallaan. Parvela on esimerkiksi itse jättänyt erittelemättä Ellan luokan muut henkilöt (Tyni ym. 2007, 9) ja korostanut siten ainoastaan tiettyjä lapsia: neljää poikaa ja kolmea tyttöä.

Tarkasteltaessa koko koulukulttuuria yhteisönä, voin todeta poikien roolin sulautuvan näkyvästä eemelimäisyydestä huolimatta tyttöjen joukkoon. Lähes jokainen *EÄY* sekä *EKK* (Parvela 2008 & 2012) -teoksen kappale alkaa me-persoonapronominilla, jolloin koko luokan ja kouluyhteisön merkitys korostuu ilman, että jokainen ajatus, idea tai teko olisi yhden tietyn

henkilön aikaansaama. Me-persoonapronomini tuo luokan oppilaat yhteen, jolloin eemelimäisyys jakautuu oppilaiden kesken:

Koko aamupäivän me teimme opettajan johdolla julisteita mielenosoitusta varten. Portaista oli tosin vähän vaikea löytää riittävästi tilaa kirjoittamiselle, mutta me yritimme parhaamme. (Parvela 2008, 82.)

4.2 Etnografiset luokkahuonehavainnot ja koulukulttuuri

Rantanen ym. (2005) kertovat tutkimuksensa alaluvussa *4.4 Toimeliaat pojat* luokkahuoneessa tapahtuvista havainnoistaan ennen opettajan saapumista. Heidän mukaansa sukupuolten välillä vallitsevia eroavaisuuksia oli helppo havaita, sillä pojat leikkivät miekkaleikkejä ja availivat luokan ovea edestakaisin tyttöjen keskustellessa hiljaa itsekseen. Rantanen ym. (2005) korostavat kyseisillä havainnoillaan erityisesti oppilaiden aktiivista ulosantia ja varsinkin poikien tarvetta näyttää sitä tyttöjä ilmeisemmin: (Rantanen ym. 2005, 38-39)

On maanantaiaamu, istumme tavanomaisella paikallamme luokassa jo ennen kuin oppilaat alkavat tulla sisään. Jokainen vie reppunsa pulpettinsa luo ja viivähtää siellä hetken. Opettajaa ei ala kuulua. Oppilaat eivät suinkaan odota paikoillaan rauhallisesti vaan toiminta ja ääni täyttävät luokan. Pojat nahistelevat keskenään, huiskivat karttakepillä kuin se olisi miekka, sytyttävät ja sammuttavat luokan valoja, avaavat ja sulkevat luokan ovea. Tytöt sitä vastoin ovat kokoontuneet parin pulpetin luo pieniksi ryhmiksi ja tuntuvat vaihtavan rauhallisesti keskustellen viikonlopun kuulumisia. [Tuntuu siltä, että luokassa on aikuisia ja lapsia; tyttöjen asiallinen käyttäytyminen saa heidät näyttämään aikuisilta, kun taas poikien juoksu ympäri luokkaa ja telmiminen muistuttaa päiväkotilasten toimintaa.] (Rantanen ym. 2005, 39.)

Koen oheisen tilanteen olevan koululuokissa yleinen näky. Katkelmasta on kuitenkin huomattavissa se, miten tutkijat ovat kohdistaneet huomionsa erityisesti luokan poikien observointiin. He vertaavat poikia oitis päiväkotilasten toimintaan, joiden liikehdintä on saanut tyttöjen käytöstä enemmän huomiota. Poikien käyttäytyminen näyttäytyy myös negatiivisempänä ja epätoivotumpana käytöksenä aivan kuin tyttöjen välittämä käytösmalli olisi ainut ja ihanteellisempi tapa toimia.

Rantanen ym. (2005) esittävät myös tilanteen, jossa pojat eivät malta istua paikoillaan opettajan saapuessa paikalle. Mikäli oppilailla ei ole tekemistä tehtäviin suunnatun kiinnostuksen laskiessa, syntyy heille tarve kohdistaa energia epäolennaisempaan toimintaan. Tällä Rantanen

ym. (2005) tarkoittavat esimerkiksi oppilaiden tarvetta kävellä pitkin luokkaa omalla paikallaan istumisen sijaan. (Rantanen ym. 2005, 39.) Tutkimuksen tuomat havainnot kytkeytyvät Vaahteramäen Eemelin välittämään kuvaan villistä ja ympäriinsä säntäilevästä pojasta, jolla ei ole tarpeeksi halua pysyä kiltisti paikallaan: oli tilanne mikä tahansa, keksii hän aina kuluttaa energiaansa johonkin tilanteeseen sopimattomaan metkuun tai muuhun aktiviteettiin:

Hyrskynmyrsky oli juoksuleikki, jonka Eemeli oli keksinyt. Siinä juostiin täyttä vauhtia keittiöstä eteiseen ja eteisestä kamariin, kamarista keittiöön ja keittiöstä taas eteiseen, ympäri ympäri niin että viuhui. Mutta Eemelin ja Iidan oli juostava eri suuntiin ja tullessaan vastakkain he tuikkasivat aina etusormensa toistensa vatsaan ja huusivat: ”Hyrskynmyrsky!” Se oli Eemelin ja Iidan mielestä aivan mainio leikki. (Lindgren ym. 2004.)

Havaitsen samaa myös Parvelan (2008 & 2012) teoksista, joissa poikien käytös ilmenee miltei samanlaisena, kuin mitä Rantasen ym. (2005) etnografiset luokkahuonehavainnot ja Eemelin välittämä eemelimäinen poikakuva ilmentää. Tytöt ovat esimerkiksi teoksessa *EÄY* (Parvela 2008) käyttäytymiseltään poikien peitossa, jolloin pojat puolestaan keräävät huomiota toimien muiden olettamalla tavalla:

Äidinkielen tunnilla me leikimme leikkiä, jossa piti tehdä ilmeitä. Tuukka rypisti otsaansa ja näytti viisaalta. Hanna nauroi Tuukalle ja näytti iloiselta. Tiina näytti tavalliselta niin kuin yleensäkin. Minä näytin hämmästyneeltä, kun kukaan ei arvannut, miltä minä näytin. Samppa näytti ensin omituiselta ja sitten itkuiselta, kun muut eivät millään arvanneet, että hänellä oli vessahätä. Pukari näytti vihaiselta, koska ei halunnut näyttää mitään ilmettä. Pate näytti pitkää nenää ja heilutteli sitä kuin norsu kärsäänsä, mutta opettaja sanoin, ettei se ollut mikään ihme. (Parvela 2008, 14.)

Rantanen ym. (2005) selittävät kuvaamansa tunnin alkutilannetta ja sitä kautta poikien energistä käyttäytymistä heidän roolillaan olla tyttöjä niin psyykkisellä, kuin fyysiselläkin tasolla muutaman vuoden jäljessä (Rantanen ym. 2005, 39). Näen tämän olevan mahdollinen syy, mutta tuskin ainut, sillä monet poikiin kohdistuvat käyttäytymisodotukset saattavat yhtenä isona stereotypiana peitellä tyttöjen vastaavanlaista epätoivottua käytöstä. Tällöin tyttöjen ei odoteta käyttäytyvän poikien lailla, jolloin heihin kiinnittynyt kiltteyden stigma peittää kaiken epätoivotun eemelimäisen käytöksen.

Rantasen ym. (2005) välittämä oppilaan energian purkautumisen tarve (Rantanen ym. 2005, 39) korostaa myös Parvelan (2008 & 2012) teosten tilannekuvauksia, joissa poikien

eemelimäisyyttä nostetaan tyttöjä näkyvämmäksi. Oletan siis, että Parvelalla on jo itsellään tietynlainen stereotypia, joka korostuu samoista syistä, jotka vastaavat olettamukseen Eemelistä Eemelinä ja Iidasta Iidana.

5. Päätäntö

Vaahteramäen Eemeli on mieleenpainuva henkilöahmo, joka on säilynyt ihmisten sydämissä jo useiden vuosikymmenten ajan. Hän luo ihmisten huomaamatta perustan eemelimäisyydelle kertomalla, millaisia ennako-oletuksia sen ilmeneminen saa aikaan ja miten muut eemelimäisten lasten tekoihin suhtautuvat. Oletusten mukaan eemelimäinen lapsi on Vaahteramäen Eemeliä muistuttava vauhdikas henkilö, joka idearikkailta teoillaan kiinnittää ympärillä olevien huomion.

Eemelimäisyys näyttäytyy Parvelan (2008 & 2012) *Ella*-kirjoissa monin eri tavoin sen henkilöahmoista riippuen. Vahvimpana eemelimäisyyttä ilmentävänä henkilöahmona korostuu Ellan luokalla oleva Pate, joka energisellä olemuksellaan erottuu luokan muista oppilaista. Paten persoona ei tee hänestä kuitenkaan muita eemelimäisempää henkilöahmoa, sillä eemelimäisyys näyttäytyy luokan oppilaissa eri tavoin. Hän on kuitenkin henkilöahmona sellainen, jonka eemelimäisyys on helppoiten huomattavissa siitakin huolimatta, ettei hän ole kaikkien luonteenpiirteidensä summana täysin eemelimäinen: Patesta ei esimerkiksi löydy Tuukan eemelimäisyydelle tyypillisesti kekseliäisyyttä, eikä Sampan äidinrakkautta, Pukarin rohkeudesta puhumattakaan.

Paten, Tuukan, Sampan ja Pukarin osittainen eemelimäisyys kertoo heidän ainutlaatuisuudestaan henkilöahmoina. He eivät ole sama asia, kuin Vaahteramäen Eemeli, vaikka ovatkin tutkimuksen tuloksena hyvin samankaltaisia. Tutkimus osoittaa kuitenkin myös luokan tyttöjen eemelimäisyyden, joka näyttäytyy huomaamattomammin osana poikien olemusta. Luokka toimii yhtenä joukkona, jossa jokainen oppilas on eemelimäinen: pojat ovat vain eemelimäisiä tekoja aiheuttavan toiminnan takana.

Rantasen ym. (2005) etnografiset luokkahuonehavainnot kuvastavat eemelimäisyyttä ja sen luomaa koulukulttuuria lähes samankaltaisesti, kuin Parvela (2008 & 2012) teoksissaan *EÄY* sekä *EKK*. Tosin heidän tutkimuksessaan poikien näkyvyys ilmentää kouluympäristössä ja luokkahuoneessa havaittavia sukupuolieroja Parvelaa enemmän. Rantanen ym. (2005) korostavat koulukulttuuria, jossa pojat ovat luokan ääni ja tytöt hiljaisia toimijoita heidän taustallaan. Parvelan (2008 & 2012) teoksissa oppilaat mainitaan puolestaan yhtenä joukkona, josta poikien yksittäinen eemelimäisyys korostuu.

EÄY sekä *EKK* (Parvela 2008 & 2012) -teosten välittämä huumori korostaa luokan eemelimäisiä poikia myös lukijan viihtyvyyden vuoksi, jolloin kyseiset teokset eivät anna

kokonaisvaltaista kuvaa poikien korostuvista rooleista koululuokassa. Roolit ilmenevät tosielämän koulukulttuuria ajatellen enemmän Rantasen ym. (2005) ilmentämistä etnografisista luokkahuonehavainnoista. Eemelimäisyys vaikuttaakin olevan Parvelan (2008 & 2012) teoksissa piirre, jota huumorin tavoittelu korostaa.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen hypoteesi Pavelan (2008 & 2012) *Ella*-kirjojen joukossa ilmenevästä eemelimäisyydestä toteutui, vaikka luokan oppilaat käyttäytyvät kukin omalla tavallaan. Koen myös luokkahengen merkityksen olevan Parvelan luomassa koulumaailmassa todella tärkeää, minkä vuoksi eemelimäisyys näyttäytyy enemmän useampaan oppilaaseen jakautuneena ilmiönä, kuin yhteen tiettyyn henkilöön tai sukupuoleen kontekstoituvana käsitteenä. Tutkimustulosten mukaan tytötkin voivat siis olla eemeleitä.

Vaahteramäen Eemelin luomia vaikutteita tulisi mielestäni tutkia kirjallisuudentutkimuksen kentällä enemmän esimerkiksi eri kirjasarjoja verraten. Eemelin suorasanaista vaikutusta ei kuitenkaan voi suorasanaisesti päätellä, ellei kirjailija itse ole niin myöntänyt. Uskon silti eemelimäisten henkilöhahmojen saaneen joitain vaikutteita Vaahteramäen Eemelin kaltaisista pojista, vaikka kirjailija ei itse olisi sitä tietoisesti tehnytään. Siksi koen myös erittäin outona sen, ettei Eemeliä ole tutkittu enempää ottaen huomioon, kuinka merkittävästä henkilöahmosta on kyse. Siispä haluan ehdottomasti rohkaista kirjallisuudentutkimusta Vaahteramäen Eemelin jäljille myös jatkossa.

Lähteet

Andersen, J. (suom. Koski, K.) (2014): *Astrid Lindgren. Tämä päivä, yksi elämä*. Helsinki: WSOY.

Jankama, H. (2004): POJAT SAA MUTTA TYTTÖJEN KUULUU. Opettajien kirjoituksia sukupuolen merkityksestä koulussa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu

Kankkunen, T. (2004): *Tytöt, pojat ja 'erojen leikki'*. *Sukupuolen rakentuminen koulun kuvataideopetuksen arjessa*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 52. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Lindgren, A. & Berg, B. (2004): *Eemelin suuri kuvakirja*. Helsinki: WSOY.

Parvela, T. (2008): *Ella ja Äf Yksi*. Helsinki: Tammi.

Parvela, T. (2012): *Ella ja kadonnut karttakeppi*. Helsinki: Tammi.

Rantanen, U. & Uimonen, S. (2005): OLE HILJAA JA OSALLISTU! Pienoisetnografia kuudennen luokan oppilaiden luokkahuonekäyttäytymisestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu.

Tyni, S. & Österberg, S. (2007): "Istukaa pulpetteihinne" : Timo Parvelan Ella-sarja ja sen komiikka. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Pro gradu.

Vehkalahti, E. (2010): "Alussa oli vain suo, luokka ja minä, sanoi opettaja." : opettajakuva Timo Parvelan Ella-kirjoissa. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Pro gradu.